

**Stockholms stads
tredje år som
utvecklingskommun
för romsk
inkludering
Februari 2019**

stockholm.se

Innehåll

Inledning	3
Strategisk nivå	4
Rätten till arbete.....	5
Rätten till social omsorg och trygghet	7
Rätten till kultur.....	8
Rätten till utbildning	10
Romsk delaktighet och inflytande	12
Jämställdhet.....	12
Utvecklingsområden	13
Övrigt	13

Inledning

Denna rapport beskriver hur Stockholms stad har bedrivit utvecklingsarbetet med romsk inkludering under 2018 till Länsstyrelsen i Stockholms län. Rapportens disposition följer de frågeställningar Länsstyrelsen har formulerat och som alla utvecklingskommuner ska besvara.¹

Stadens tredje år som utvecklingskommun för romsk inkludering har framför allt ägnats åt att i samverkan med det romska civilsamhället etablera en struktur för att utveckla och följa upp arbetet med romsk inkludering. Det kan konstateras att utvecklingsarbetet främjar de rättigheter romer har som nationell minoritet. Arbetet bidrar också till att undanröja hinder som romer kan erfaras i stadens verksamheter. Arbetssätt som är i linje med detta kan på sikt bidra till att överbrygga den bristande tillit som många romer har gentemot majoritetssamhället och som har påverkat och påverkar många romers livsvillkor.

Under året har kommunfullmäktige beslutat att stadens arbete med romsk inkludering ska utgå från styrdokumentet *Stockholms stads strategi för romsk inkludering 2018-2022* och *Riktlinjer för Stockholms stads arbete med nationella minoriteters rättigheter*. Styrdokumentet ger en inriktning för nämndernas arbete och vad som ska åstadkommas samt beskriver ansvarsfördelningen för arbetet med romsk inkludering.

Stadens miljö- och klimatborgarråd, med ansvar för nationella minoriteters och urfolks rättigheter (MP), har genomfört ett samråd med den romska samrådsgruppen om utvecklingsarbetet under 2018 och vad staden ska prioritera framöver. Under samrådet framkom att många romer döljer sin tillhörighet och sina barns ursprung av rädsla för diskriminering. Under samrådet framkom att styrdokumentet anses vara relevanta, men att staden behöver genomföra fler insatser som ökar medarbetarens kunskap om den nationella minoriteten romers rättigheter och livsvillkor. För att komma åt vardagsdiskrimineringen är det också nödvändigt att det riktas kommunikationsinsatser till allmänheten. Därutöver framkom att romers kulturella rättigheter behöver få en starkare ställning i staden. Likaså att arbetet stärker barn och ungas livsvillkor och grundläggande rättigheter. Under samrådet framkom också att det

---

¹ Övriga utvecklingskommuner för romsk inkludering är Borås, Gävle, Haninge och Uppsala.

romska civilsamhället behöver stärkas genom utbildningsinsatser om hur man startar och driver en ideell förening.

Strategisk nivå

Kommunfullmäktige beslutade i juni 2018 om *Stockholms stads strategi för romsk inkludering 2018-2022* (strategin) och *Stockholms stads riktlinjer för arbetet med nationella minoriteters rättigheter* (riktlinjerna). Stadens utvecklingsarbete med romsk inkludering knyter an till regeringens 20-åriga strategi med målet att den rom som år 2032 fyller 20 år, ska ha samma möjligheter i livet som en icke-rom. Stadens strategi utgår i likhet med regeringens strategi från vad internationella konventioner som till exempel FN:s konvention om ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter och FN:s konvention om barnets rättigheter föreskriver om minoriteters rättigheter. Dessutom tar strategin fasta på arbetssätt som flera av de internationella kommittéerna rekommenderar för hur rättigheterna kan förverkligas. Gemensamt för flera av rekommendationerna är att de understryker att rättigheterna uppnås när genomförandet präglas av icke-diskriminering. Lika viktigt är att minoritetsgrupper som inte har lika tillgång till rättigheterna är delaktiga och har inflytande över utformningen och uppföljningen av stöd och åtgärder för att rättigheterna ska förverkligas.

Som framgår av förra årets rapport till Länsstyrelsen i Stockholms län har flera av stadens nämnder samt det romska civilsamhället varit delaktiga i arbetet med att ta fram vilka rättighetsområden strategin ska omfatta och vad utvecklingsarbetet ska leda till.

Strategin föreskriver att kommunstyrelsen samordnar och följer upp stadens övergripande arbete samt samråder med romska företrädare för att få råd i uppföljningen och genomförandet av strategin. Arbetsmarknads-, kultur-, utbildnings- och socialnämnden samt stadsdelsnämnderna ansvarar för att genomföra strategin. Genomförandet av strategin är kopplad till stadens generella uppföljningssystem. På så sätt etableras ett långsiktigt utvecklingsarbete som följs upp och är möjlig att utvärdera.

Det finns flera exempel på att stadens arbete med romsk inkludering är en del av stadens generella arbete med att leva upp till de mänskliga rättigheterna. Ett exempel är en skrift som under året har tagits fram av stadsledningskontoret. Den tydliggör att rättighetsbaserat arbete bidrar till att förbättra kvaliteten i stadens verksamheter genom att skildra hur några av stadens verksamheter

arbetar konkret med att tillgodose stockholmarnas mänskliga rättigheter. Ett av de exempel som beskrivs är arbetsmarknadsnämndens brobyggarsamhet. Skriften har lagts upp på stadens intranät som når samtliga stadens anställda, ca 44 000 medarbetare. Ett annat exempel på att stadens arbete med romsk inkludering är en del av det generella MR-arbetet är en webbutbildning om skyddet mot diskriminering som samtliga anställda har möjlighet att ta del av genom stadens intranät. En del av utbildningen handlar om rasism, inklusive antiziganism och skyddet för de nationella minoriteternas rättigheter.

Stockholms stads tredje år har ägnats åt att påbörja implementeringen av strategin och riktlinjerna. I det följande beskrivs hur utvecklingsarbetet har bedrivits inom de rättighetsområden som identifieras med strategin.

Rätten till arbete

Stockholms stads arbete med romsk inkludering utgår från att rätten till arbete är central för att också kunna förverkliga andra rättigheter. Målet är att överbrygga klyftan i sysselsättningsgraden mellan den romska minoriteten och den övriga befolkning. Arbetsmarknadsnämndens brobyggarsamhet är ett verktyg för att nå målet. Det är mot denna bakgrund strategin föreskriver att arbetsmarknadsnämndens brobyggarsamhet ska stärkas genom att:

- Utveckla ett strategiskt och långsiktigt arbete med brobyggarsamheten. Det innefattar en strategisk och långsiktig samverkan med andra förvaltningar och Arbetsförmedlingen.
- Utveckla rutiner för uppföljning av brobyggarsamheten med syftet att synliggöra verksamhetens effekter för romers ställning på arbetsmarknaden.

Arbetsmarknadsnämnden har fyra brobyggare anställda på Jobbtorg Stockholm. Under året har även fyra ungdomar varit ungdomsanställda som administratörer/brobyggare på jobbtorg.

Arbetsmarknadsnämnden har ägnat en stor del av året åt att utreda hur den romska brobyggarsamheten kan bli mer strategisk så att den bidrar till måluppfyllelsen om att oavsett vem man är går det att få arbete som matchar utbildning och yrkeserfarenhet eller en

Stockholms stads tredje år som utvecklingskommun för romsk inkludering

6 (13)

utbildning som leder till arbete. Arbetsmarknadsnämnden har bland annat tagit fram en modell för att mäta effekterna av arbetet som under 2019 kommer att utvecklas och användas mer systematiskt.

Brobygggarverksamheten utgår från det som också är jobbtorgens evidensbaserade metoder såsom Supported Employment, Supported Education och motiverande samtal. Insatserna utgår alltid utifrån individens individuella behov. Jobbtorgen erbjuder coachning, kompetenskartläggning, studie- och yrkesvägledning, kurser, arbetsprövning, matchning och praktik ute på en arbetsplats. Brobyggarna arbetar därför med motiverande samtal och sätter tillsammans med arbetssökande upp mål och bistår individerna att planera hur de kan nå sina mål. Det kan konstateras att flera av de individer som kommer i kontakt med brobygggarverksamheten har under en lång tid varit utanför arbetsmarknaden och har därför behov av omfattande stöd från flera samhälleliga aktörer. Brobygggarverksamheten har bidragit till att ett flertal personer med romsk tillhörighet har tagit del av stadens ordinarie söka-jobb-aktiviteter, arbetsträning, praktik och rekryteringsträffar med arbetsgivare. En annan del av brobygggarverksamheten har ägnats åt att hålla utbildningar till medarbetare i staden om romsk historia och minoritetslagstiftningen. Brobyggarna har också informerat det romska civilsamhället om stadens arbete med romsk inkludering.

Brobyggarna har under året handlagt ca 400 individärenden. Uppskattningsvis har ett sextiotal personer skrivits in på jobbtorget, hundra personer har slussats vidare till Arbetsförmedlingen. I de övriga ärendena har brobyggarna arbetat med motiverande samtal och stöd i att komma i kontakt med andra myndigheter och instanser.

Ungdomsanställda brobyggare har samarbetat med de andra brobyggarna och med uppsökande ungdomskonsulenter. Det uppsökande arbetet som ungdomarna har genomfört har varit framgångsrikt i och med att det har resulterat i att ca 120 ungdomar med romsk tillhörighet har skrivits in på jobbtorg och fått stöd till studier och arbete både på den ordinarie arbetsmarknaden och med andra stödinsatser som arbetsmarknadsnämnden erbjuder.

Nämnden uppskattar att brobygggarverksamheten har bidragit till att 15 personer över 29 år utan stöd av arbetsmarknadspolitiska insatser, samt 17 personer över 29 år med arbetsmarknadspolitiska stödinsatser, har kommit in på arbetsmarknaden.

I enlighet med strategin avser arbetsmarknadsnämnden under 2019:

- Utveckla insatser för att nå arbetssökande romer med information, vägledning och stöd om arbetsmarknadsnämndens verksamheter. Prioriterade målgrupper är unga romer mellan 16 och 29 år samt romska kvinnor.
- Utveckla vuxenutbildningar som kan kombineras med kommunala visstidsanställningar och Stockholmsjobb.

Rätten till social omsorg och trygghet

Stockholms stads arbete med att säkerställa rätten till social omsorg och trygghet fokuserar på det förebyggande arbetet och tidiga insatser får att nå individer eller grupper som av olika skäl står långt från arbetsmarknaden. Flertalet rapporter visar att många romer känner misstro till socialtjänsten. Det är mot denna bakgrund socialnämnden har anställt två brobyggare. De har sin placering på avdelningen för stadsövergripande frågor, med placering i staben. Det är ett led i genomförandet av strategin som föreskriver att:

- Socialnämnden ska i samarbete med stadsdelsnämnderna utveckla ett strategiskt och långsiktigt arbete som ökar den romska minoritetens förtroende för socialtjänsten. Det handlar om att öka brukarmedvetenhet, delaktighet och dialog. Prioriterade målgrupper är romska kvinnor samt barn och unga.
- Socialnämnden utvecklar ett strategiskt arbete med romsk brobyggareverksamhet.

Socialnämndens brobyggareverksamhet bidrar till att nämnden ökar sina kunskaper om den romska minoritetens villkor. Utvecklingsarbetet utgår från strategin och innefattar att sprida Socialstyrelsens utbildningsmaterial om hur socialtjänsten kan utveckla arbetssätt så att bemötandet präglas av respekt och kompetens. Året har ägnats åt att ta fram relevant utbildningsmaterial som bidrar till att nå måluppfyllelsen om att den romska minoriteten blir bemött med respekt och kompetens när de är i kontakt med socialtjänsten. Utbildningar har bland annat genomförts för ett chefsnätverk för barn- och ungdomsfrågor, tillämpningsnätverket för våld i nära relationer och hedersrelaterade frågor, chefsnätverk för familjehemsvård, introduktionsutbildningar för nyanställda socialarbetare och nyanställda medarbetare inom barn och ungdom,

Stockholms stads tredje år som utvecklingskommun för romsk inkludering

8 (13)

socialförvaltningens tjänstemän inom stadsövergripande frågor, och stadsdelsnämnder.

I stadens arbete med att säkerställa rätten till social omsorg och trygghet ingår även insatser som motverkar våld i nära relationer. Det innebär att *Stockholms stads program mot våld i nära relationer och hedersrelaterat våld och förtryck* också tar sikte på att den romska minoriteten får adekvat skydd och stöd och hjälp vid utsatthet för våld.

Socialnämnden genomför återkommande mätningar av upplevd trygghet bland stockholmarna. Resultatet av undersökningen presenteras i en stadsövergripande konferens. Under årets trygghetskonferens medverkade socialnämndens brobyggarverksamhet för att öka medarbetares kunskaper om den nationella minoritetens upplevelser av trygghet.

Det kan konstateras att utbildningsinsatserna har bidragit till att socialnämnden har fått ökad kunskap om den romska minoritetens villkor och minoritetslagstiftningen, vilket innebär att nämnden är bättre rustad för att bemötandet präglas av respekt och kompetens.

Under 2019 fortsätter socialnämnden att i enlighet med strategin utveckla arbetssätt som bidrar till att den romska minoriteten har tillgång till social omsorg och trygghet.

Rätten till kultur

Stockholms stads arbete med att säkerställa rätten till kultur fokuserar på att inom ramen för ordinarie kulturpolitisk verksamhet prioritera strategiska insatser. Det långsiktiga målet är att den romska minoritetens historia och närvaro har en mer framträdande roll i staden. Strategin föreskriver:

- Stadens kulturliv ska vara en angelägenhet för alla och därigenom spegla och inkludera den romska minoriteten.

Det är mot denna bakgrund kulturnämnden arrangerade ett öppet samråd med samtliga nationella minoriteter under Järvaveckan för att ge de nationella minoriteterna, inklusive den romska minoriteten, en plattform för att framföra hur man ser på de nationella minoriteternas plats och möjligheter att främja sin kulturella identitet i Stockholms stad.

Ett annat exempel på en insats som bidrar till att stadens kulturliv speglar den romska minoriteten är ett utvecklingsarbete som Stockholms stadsbibliotek och Kungliga biblioteket har inlett om hur de nationella minoriteternas språk kan stärkas. En kompetenshöjande insats har genomförts för bibliotekens chefer och medarbetare om hur bibliotekslagen stärker de nationella minoriteternas rättigheter i syftet att flytta fram positionerna för det minoritetspolitiska området. Biblioteket planerar att under 2019 genomföra sagostunder på romani chib och de andra minoritetsspråken som en följd av detta.

På Rinkeby bibliotek har det under flera år bedrivits en skriparverkstad med romska barn i åldern sex till tolv år under ledning av en författare. Under året färdigställdes en berättelse som inspirerades av Pippi Långstrump. Berättelsen har också sänts som en följetong på Sveriges radio.

Ett ytterligare initiativ under året som bidrar till att stadens kulturliv speglar och inkluderar den romska minoriteten är det arbete som bland annat resulterat i boken *Romska liv och platser. Berättelser om att leva och överleva i 1900-talets Sverige*, som publicerades av Stockholms stads bokförlag, Stockholmia. Boken är ett resultat av ett forskningsprojekt som bygger på ett samarbete mellan Historiska museet, Stockholmia och romska företrädare. Det har under en längre tid framförts önskemål om att Stockholms stad ska skylta upp någon eller några av de romska boplatser som romer hänvisades till i mitten av 1900-talet. Frågan om hur staden skulle kunna synliggöra den romska nationella minoritetens historia och plats i staden aktualiserades också 2017 i ett sommarjobb, som romska ungdomar uppmuntrades att söka. Sommarjobbarna tog fram ett medborgarförslag som bereddes i Skarpnäcks stadsdelsnämnd under 2018.

Stadsdelsnämnderna Skarpnäck och Södermalm har under året samarbetat om romska boplatser med Stadsmuseet, Historiska museet och den romska föreningen E Romani Glinda. Som en följd av detta samarbete har det invigts två minnesplatser för boplatser i Skarpnäck, en i Hammarbyhöjden och en på Södermalm.

En viktig utgångspunkt för såväl efterlevnaden, men också för utvecklingen av identiteten, språket och kulturen är romska aktörers egna initiativ. Kulturnämnden har identifierat att det är få romska aktörer som söker kulturstöd. Det är mot denna bakgrund strategin föreskriver att kulturnämnden ska:

Stockholms stads tredje år som utvecklingskommun för romsk inkludering

10 (13)

- Underlätta insatser för att romska minoriteten söker kultur- och utvecklingsstöd.

Under 2018 har kulturnämnden fördelat medel som främjar romsk kultur. En av de romska föreningar som beviljats kulturstöd är Romano Paso som genomfört en ambulerande utställning om romsk kultur, Romani kultura. Under hösten visades den på Skarpnäcks kulturhus och Bagarmossens bibliotek. Under 2019 ska den visas på Östberga kulturhus och därefter i Farsta bibliotek. En annan förening som beviljats kulturstöd är E Romani Glinda som arrangerar romska kulturdagar som består av flera publika tillfällen med seminarier, föreläsningar och debatt om romers livsvillkor.

Det är emellertid ett fåtal romska aktörer som söker kulturstöd. Ett angeläget utvecklingsområde under kommande år är därför att utveckla arbetssätt som bidrar till att öka antalet ansökningar om kulturstöd från romska aktörer, i synnerhet unga och kvinnor, för att säkerställa ett romskt kulturutbud med större bredd och mångfald.

Under 2019 ska kulturnämnden fortsätta arbetet med att i enlighet med strategin utveckla arbetssätt som bidrar till att stadens kulturliv ska vara en angelägenhet för alla och därigenom spegla och inkludera den romska minoriteten.

Rätten till utbildning

Stockholms stads arbete med att säkerställa rätten till utbildning handlar om att alla barn i Stockholms stad har rätt till en bra utbildning oavsett bakgrund. Det är väl belagt att förskolan har långsiktigt positiva effekter på barns lärande och utveckling, och är därför en viktig start på det livslånga lärandet. Under året har utbildningsnämnden påbörjat ett arbete tillsammans med stadsdelsnämnderna för att öka andelen barn som deltar i förskolan, inklusive romska barn.

Utbildningsnämnden prioriterar arbetssätt som motverkar diskriminering och annan kränkande behandling genom att förskolor och skolor arbetar systematiskt med att förebygga och motverka diskriminering i enlighet med diskrimineringslagen (2008:567) och skollagen (2010:800). Det görs som ett led i stadens generella arbete mot diskriminering och annan kränkande behandling men också som ett led i genomförandet av strategin.

Utbildningsnämnden har under året vidtagit flera initiativ för att i enlighet med strategin stärka alla elevers kunskap om den nationella minoriteten romer. Bland dessa kan nämnas nyhetsbrev som informerat samtliga rektorer om nationella minoriteters rättigheter samt var ytterligare information kan inhämtas för att utveckla undervisningen om minoritetsrättigheter samt romsk kultur, språk och historia. Dessutom har en medarbetare med romsk kultur- och språkkompetens under året särskilt arbetat med att stödja grundskolornas arbete med att öka elevers kunskap om romsk historia och kultur. Utbildningsnämnden har också genomfört andra kompetenshöjande insatser, bland annat har hundratalet pedagoger tagit del av en kurs om normkritik på Södertörns högskola.

Utbildningsnämnden har under året fortsatt att utveckla konceptet med ambassadörer för mänskliga rättigheter med särskild inriktning mot nationella minoriteter. Arbetet är i ett initialt skede och har påbörjats som ett pilotprojekt för ett grundskoleområde med ett tjugotal skolor. Varje skola har utsett varsin medarbetare som har ett övergripande uppdrag att stödja och utveckla värdegrundsarbetet. Ambassadörerna har under året tagit del av en tredagarsutbildning om nationella minoriteter med särskilt fokus på den nationella minoriteten romer. Utbildningen är skraddarsydd för ändamålet och utarbetad i samverkan mellan Skolverket, Södertörns högskola och utbildningsnämnden. Konceptet ska efter utvärdering erbjudas till alla Stockholms stads grundskolor.

I Stockholms stad ska modersmålsundervisning i romani chib stärkas. Strategin föreskriver att:

- Utbildningsnämnden arbetar aktivt genom att öka antalet modersmåls lärare i romani chib och antalet barn som deltar i modersmålsundervisning.

För närvarande är en modersmåls lärare anställd för att ge modersmålsundervisning i romani chib. Modersmålsundervisningen bedrivs i nio skolor. Om vårdnadshavare begär modersmålsundervisning i någon av de romska varieteterna kommer lämpliga lärare att rekryteras. Bedömningen från minoriteten är att med hjälp av proaktiva insatser från stadens sida skulle fler barn vara intresserade av att delta i modersmålsundervisningen.

Under 2019 fortsätter utbildningsnämnden att utveckla arbetssätt som bidrar till att den romska minoriteten får lika tillgång till utbildning, inklusive att den romska nationella minoritetens villkor

ur ett nutida och historiskt perspektiv är en naturlig del i den ordinarie undervisningen.

Romsk delaktighet och inflytande

I Stockholms stads ansökan om att bli utvecklingskommun för romsk inkludering poängterades att stadens utvecklingsarbete ska präglas av romsk delaktighet och inflytande. Det har också varit prioriterat i arbetet med att ta fram strategin och ska givetvis prägla den fas stadens utvecklingsarbete nu är i, själva genomförandet av strategin.

Som framgår genomför flera nämnder olika typer av samråd och möten med romska företrädare för att inhämta synpunkter från den romska nationella minoriteten. Det är uppenbart att det bidrar till att stadens arbete blir mer träffsäker och relevant.

Innan strategin och riktlinjerna antogs av kommunfullmäktige säkerställdes den romska nationella minoritetens inflytande och delaktighet på flera sätt. Förslag till styrdokument remitterades till romska föreningar i staden. För att ytterligare säkerställa att både strategin och riktlinjerna är träffsäkra och motsvarar den romska nationella minoritetens förväntningar på hur utvecklingsarbetet ska bedrivas bjöd kommunstyrelsen romska föreningar till ett samråd. Samtliga synpunkter som inkom under remissförfarandet har beaktats i den slutliga versionen av strategin och riktlinjerna.

Under hösten har stadsledningskontoret genomfört samråd i enlighet med de av kommunstyrelsen beslutade riktlinjerna och strategin. Under samrådet framförde de romska företrädarna vikten av att samråden framöver blir mer meningsfulla. Under samrådet framkom också synpunkten att strategin är relevant och ett bra verktyg för att nå målet att romer har lika rättighet och möjligheter.

Jämställdhet

Strategin är jämställdhetsintegrerad. Av strategin framgår att prioriterade målgrupper är kvinnor samt barn och unga. Under året är det emellertid få insatser som tagit sikte på att öka jämställdhet. Det är följaktligen ett viktigt utvecklingsområde under kommande år.

Under året har det uppdragats att det i staden förekommer barnäktenskap i romska familjer. Det är oacceptabelt och i strid med barnets mänskliga rättigheter. Det är ett område som staden följer upp

inom ramen för stadens prioriterade arbete mot hedersrelaterat våld och förtryck.

Utvecklingsområden

I denna rapport har flera utvecklingsområden redan identifierats. Under samrådet poängterades att en grundläggande förutsättning för att arbetet med romsk inkludering utvecklas är att medarbetare i staden, men även stockholmare i allmänhet, har kunskaper om nationella minoriteters rättigheter, antiziganism och romers livsvillkor. Flera framhöll att det i dag finns ett stort underskott av sådan kunskap. Kunskapsutveckling om mänskliga rättigheter och romsk inkludering ska prioriteras framöver.

Ett annat utvecklingsområde som ska prioriteras framöver är att se över arbetssätt som bidrar till att öka antalet romska föreningar som söker kulturstöd och att fler av dem består av unga och kvinnliga romska aktörer så att det blir ett kulturutbud som speglar den romska befolkningen i staden. Andra utvecklingsområden handlar om att arbetet måste ta sikte på att nå unga romer och ökar jämställdhet. Staden kommer också att bedriva ett aktivt arbete med att motverka barnäktenskap och på andra sätt stärka barns rättigheter.

Stockholms stad ingår sedan flera år i förvaltningsområdet för finska. Ett utvecklingsområde som identifierats under året är att utveckla arbetssätt som bidrar till att uppbyggnaden av det finska förvaltningsområdet i större utsträckning inbegriper den finsk romska nationella minoriteten. Det handlar i synnerhet om rätten till äldreomsorg och rätten till kultur.

Övrigt

Stockholms stad går nu in på det fjärde året som utvecklingskommun för romsk inkludering. Vid flera tillfällen har statliga myndigheter bjudits in till möten med utvecklingskommunerna för att presentera hur de bedriver arbetet med romsk inkludering. Det är dock svårt att se hur statliga myndigheters arbete med romsk inkludering kan bidra till att stärka stadens utvecklingsarbete. Detta skulle troligen kunna förändras om det kommunala perspektivet beaktades i större utsträckning i de statliga myndigheternas arbete med romsk inkludering.